

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022– 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ– 60– сон Фармони.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йилнинг 10 февralида “Тадбиркорлик субъектларини тоифаларга ажратиш мезонлари ҳамда солиқ сиёсати ва солиқ маъмуриятчилигини янада такомиллаштириш чора– тадбирлари тўғрисида”ги ПФ– 21– сон Фармони.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 26 мартдаги “Иқтисодий ривожлантириш ва камбағалликни қисқартиришга оид давлат сиёсатини тубдан янгилаш чора– тадбирлари тўғрисида” ПФ– 5975– сон Фармони.

6. Мирзиёев Ш. М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб– интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. –Т.: Ўзбекистон, 2017. – 104 б.

7. <https://president.uz/uz/lists/view/3262>

8. <https://www.gazeta.uz/uz/2022/08/23/meeting-with-businessmen/>

9. https://stat.uz/uz/?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=401&id=2735&Itemid=1000000000000

**Madraximova Gulasal,
TDIU, dotsent
Safarova Nasiba Gulmurod qizi,
MEKP– 10 guruh magistranti**

TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH AHAMIYATI

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tijorat banklarining faoliyatini rivojlantirish, innovatsion yangiliklarni bank faoliyati amaliyotida qo‘llash, innovatsion bank xizmatlarining bank faoliyatidagi ahamiyati va imkoniyatlariga oid ilmiy– nazariy qarashlar o‘rganib chiqildi.*

Kalit so‘zlar: *bank faoliyati, innovatsion bank xizmatlari, masofaviy bank xizmatlari, modernizatsiyalash.*

Hozirgi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotini raqobatbardoshligini oshirish dolzarb vazifadir. Bu maqsadga yerishish uchun tijorat banklari tomonidan zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhimdir. Zamonaviy bank tizimi yetarli darajada mablag‘lar bilan ta‘minlangan bo‘lib milliy iqtisodiyotni jadal rivojlanishiga o‘z o‘rniga ega bo‘lishi uchun yangi mijozlarni jalb qilishi muhimdir. Hozirgi kunda barqaror bank tizimini rivojlanishi ko‘proq uni mos ravishda modernizatsiyalash iqtisodiyot va mijozlarni talablariga javob beradigan samarali hamda sifatli xizmatlarni joriy etishni talab etadi. Xususan, mamlakatimizda tijorat banklari faoliyatining huquqiy asoslarini belgilab beruvchi bir qancha muhim qonun– hujjatlari qabul qilindi va bank sohasining milliy iqtisodiyotimizning ishlab chiqarish tarmog‘ini tashkil etuvchi sifatidagi rivoji uchun keng shart– sharoitlar yaratib berilmoqda. “Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora– tadbirlar to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori 23.03.2018 y. № PQ– 3620 amalga oshirish uchun zarur qonuniy– huquqiy baza shakllantirilgani, uni faol rivojlantirish uchun amaliy iqtisodiy rag‘batlar va yangiliklar hamda preferensiyalar yaratilgani, litsenziyalar berish tizimi sezilarli darajada soddalashtirilgani va liberallashtirilgani qayd etib o‘tish lozim [1]. Tijorat banklari faoliyatini rivojlantirib borish, fan va texnologik

yangiliklarni bank faoliyati amaliyotida toboro kengroq qo'llash katta ahamiyat kasb etishi hech kimga sir emas. Iqtisodiyotni liberallashtirish va modernizatsiyalash sharoitida ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish korxonalariga xizmat qilishda asosiy vazifalardan biri sifatli, arzon va qulay xizmatlarni taklif qilish hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida tijorat banklari tomonidan innovatsion bank xizmatlarini takomillashtirish va uning ustidan nazorat sifatini oshirish, xalqaro tijorat banklari tajriba va amaliyotidan kelib chiqqan holda Respublikamizdagi tijorat banklarining ish sifati samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat ekanligini bildiradi [2].

Innovatsion bank xizmatlari zamonaviy iqtisodiyotda hamda moliyaviy xizmatlar bozorida nihoyatda muhim rol o'ynaydi. Chunki mijozlarga masofadan turib xizmat ko'rsatiladi. Bank hisobvaraqlariga masofadan xizmat ko'rsatish tizimlari – bu mijozning masofadan bergan topshiriqlariga asosan (bankka kelmasdan) bank xizmatlarini taqdim etish texnologiyalaridir. Asosan kompyuter va telefon tarmoqlari orqali amalga oshiriladi.

Bank hisobvaraqlariga masofadan xizmat ko'rsatish tizimlarining turlari:

Bank– Mijoz – bu kompyuter orqali amalga oshiriladigan tizim bo'lib, bunda mijozning kompyuteriga maxsus dastur o'rnatiladi. Ushbu dastur kompyuterda barcha mijoz ma'lumotlarni saqlaydi (asosan to'lov hujjatlar va hisobvaraqlardan ko'chirmalar). Bank va mijozning kompyuteri o'rtasida modem orqali to'g'ridan– to'g'ri aloqa amalga oshiriladi.

Internet– banking – bu mijozlarning depozit hisobvaraqlarini, jumladan plastik kartalarga ochilgan hisobqaraqlarini, internet orqali boshqarish huquqini beruvchi tizimdir. Bu xizmat turi mijozning masofadan bank bilan bog'langan holda real vaqt davomida to'lovlarni o'tkazish uchun mo'ljallangan tizimdir. Foydalanuvchi tizimga veb– brauzer orqali qiradi. Internet– banking tizimi bankning veb– serverda joylashtiriladi. Foydalanuvchi bankning veb– saytida barcha o'z ma'lumotlari (to'lov hujjatlar va hisobvaraqlardan ko'chirmalar)ni ko'rib chiqish imkoniyatiga ega. Internet– banking xizmati orqali mijoz o'z ish joyida yoki boshqa o'ziga qulay sharoitda:

- to'lovlarni o'tkazish;
- to'lov o'tishi bosqichlarini kuzatish;
- barcha hisobotlarni olish kabi barcha amaliyotlaridan istalgan vaqtda foydalanish imkoniyatini yaratadi.

Internet– banking orqali mijoz o'z ish joyidan internet orqali bank saytiga ulanib o'z hisob raqamiga tushayotgan pullarni ko'rishi, pul o'tkazmalarini tayyorlab bankga uzatishi mumkin bo'ladi.[3]

Mobil banking tizimi internet– banking texnologiyasi asosida yaratilgan Har bir moliya kredit tashkiloti yani banklar o'z mijozlariga o'zlarini logotiplari ostidagi ilovalar ishlab chiqadilar va o'z mijozlariga xizmat ko'rsatadilar. Ushbu dastur (ilova) Android va iOS platformalarida ishlaydigan mobil telefonlar uchun mobil ilovadir. Ularda:

- Xabarlar va bildirishnomalarni shakllantirish;
- Elektron hisob– kitob hujjatlarini tayyorlash;
- To'lov topshiriqlarini jo'natish;
- Hisobni boshqarish kabi xizmatlarni amalga oshirish imkonini beradi.[4]

Ushbu xizmat turi iOS yoki Android operatsion tizimlaridan foydalanuvchi mobil telefon foydalanuvchilari uchun mavjud bo'lib bu ilovalar doimiy ravishda yangilanib boriladi.

SMS– banking – bu bank mijozlarga ularning depozit hisobvaraqlaridagi hamda plastik kartalarga ochilgan hisobvaraqlaridagi operatsiyalar haqida SMS ko'rinishdagi ma'lumotlarni olish tizimidir. Ilgari hisobvarag'idan ma'lumot olish uchun mijoz bankning maxsus telefon raqamiga belgilangan SMS so'rovni yuborish kerak bo'lgan. Hozir kunda

hisobraqamdagi operatsiyalar haqida malumot avtomat ravishda SMS habar ulangan abonent raqamiga keladi. Mijoz uchun SMS– banking xizmati quyidagi amallarni bajarish imkoniyatlarini beriladi:

- hisobvarag‘iga kelib tushgan mablag‘lar;
- hisobvarag‘idan qilingan xarajatlar;
- hisobvaraq balansi;
- kun davomida o‘tkazilgan bank operatsiyalari haqida operativ ma'lumot olish
- imkoniyatini beradi [5].

Hozirgi kunda tijorat banklari tomonidan onlayn– banking texnologiyalarini, jumladan, mobil banking xizmatlarini real vaqt rejimida ko‘rsatish tizimlarini yanada rivojlantirish, barcha banklarning kartalarini to‘liq qamrab olish maqsadida jismoniy shaxslar uchun mobil to‘lov dasturlarini yaratish va joriy qilish bo‘yicha reja– grafiklarni ishlab chiqilgan va u amaliyotga tadbiq qilinmoqda.

Bankning bank kartalari bilan ishlashini tahlil qilish bankning mintaqadagi yetakchi mavqeyiga qaramasdan, erishilgan pozitsiyalarni yo‘qotmaslik uchun zudlik bilan amalga oshirilishi kerak bo‘lgan bir qator tadbirlar mavjudligini ko‘rsatdi:

- karta mahsulotlarini sotish hajmini ko‘paytirish;
 - bank kartalariga xizmat ko‘rsatish uchun infratuzilmani rivojlantirish,
 - savdo tashkilotlari va servis kompaniyalari bilan tuzilgan bitimlarni tuzish,
 - naqd pul mablag‘lari uchun qo‘shimcha ish joylarini 24 soat davomida ochish;
 - tematik reklama kampaniyalarini tashkil qilish, reklama blyuteni, katalog
 - va prospektlarni ishlab chiqish bilan reklama va marketing faoliyatini
 - faollashtirish;
 - mutaxassislar malakasini oshirish.
 - bu kartalarni masofadan boshqarish uchun maxsus ilova yaratish
- yuqorida korilgan muammolarni yechimi deb hisoblaymiz.

Adabiyotlar ro‘yhati:

1. “Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora– tadbirlar to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining № PQ– 3620 Qarori

2. “2022 – 2026– YILLARDA O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING INNOVATION RIVOJLANISH STRATEGIYASINI TASDIQLASH TO‘G‘RISIDA” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 06.07.2022 yildagi PF– 165– son.

3. Norqobilov S., Dadaboeva H., Jo‘raev O‘. Xalqaro amaliyotda bank nazorati. –T.: “IQTISOD–MOLIYA”, 2017. 35– 71 b.

4. Omonov A.A. “Tijorat banklarining moliyaviy resurslarini boshqarish”. T.: “Fan va texnologiya” Monografiya, 2017 yil. 248 b.

5. Rashidov O.Yu. va boshqalar. Pul, kredit va banklar. O‘quv qo‘llanma TDIU, “MAXPRINT” MChJ, 2015.– 432 b.